

TÁRSASÁGI HÍREK – BESZÁMOLÓ

RITOÓK ZSIGMOND

SZILÁGYI JÁNOS GYÖRGY

(1918. július 16. – 2016. január 7.)

Kerényi Károly tanítványi körének utolsó még élő tagja távozott az élők sorából Szilágyi János Györggyel. Annak a körnek volt ő is tagja, melynek tudományos munkássága a múlt század negyvenes-ötvenes éveitől borult virágjába, s mely munkásság a történelem iróniájaképpen a szocializmus évtizedeit a magyar ókortudomány egyik aranykorává tette. Szilágyi, aki mint előtte Szabó Árpád, Borzsák István, Devecseri Gábor, a Budapesti Református Gimnáziumban érettségizett. Már gimnáziumi éveitől elkötelezte magát az ókorral való foglalkozásnak. Olyasmiben lelte kedvét, mint hogy a Cserép-féle Sallustius fordítást fordította vissza latinra, s mikor leérettségizett, már az egész Horatiust végigolvasta eredetiben.

Az egyetemen természetesen látogatta az akkori tanárok, Huszti József, Moravcsik Gyula, Alföldi András óráit, de elhatározó hatással rá is, mint sok más nemzedéktársára, Kerényi Károly előadásai voltak. Az Atellanáról szóló disszertációval doktorált 1941-ben, két év múlva Ovidius *Amores*ának Karinthy Gábor-féle fordításához írt bevezető tanulmányt. Azután szomorú évek következtek: háború, munkaszolgálat, hadifogság. Szilágyi ember tudott maradni az embertelenségben, s ha Arany arra biztatta magát, hogy „A lantot, a lantot / szorítsd kebeledhez”, ő a lantot szorította kebeléhez, Horatiust, s egyszer napi kenyéradagját adta oda egy darab papírért, hogy arra Horatiusszal kapcsolatos gondolatait feljegyezhesse. Mikor hazakerült, állás nem várta. A barát, Dobrovits Aladár segített végül rajta, és teremtetett számára helyet a Szépművészeti Múzeum Antik Osztályán (1947). Itt dolgozott nyugalomba vonulása után is mindaddig, míg a betegség ágyhoz nem kötözte, csaknem hét évtizeden át. Mikor Szilágyi odakerült, a könyvtár, már csak a háború miatt is hiányosan felszerelt, a kutatóhely a tudományos vérkeringésbe gyengén bekapcsolódott volt. Ő fejlesztette fel a könyvtárat, ő tette az Antik Osztályt a klasszika-archeologia egyik nemzetközileg ismert és elismert kutatóhelyévé.

De ugyanilyen gonddal és körültekintéssel gyarapította a Múzeum kiállítási anyagát is. Tudta, hogy a Múzeum már csak anyagi okokból sem tud soha a világ nagy múzeumainak gazdagságával versenyezni, ezért arra törekedett, hogy a görög-római ókor és a vele kapcsolatban álló kultúrák anyagának minden korszakából és területéről legalább egy-egy jellemző darabot a Múzeum beszerezzen. E célból (személyes hozzájárulásával is) még alapítványt is hozott létre. A kiállítást több ízben újrendezte, mindig valamilyen határozott elképzelés szerint, minden alkalommal tudományos igényű kiállítási vezetőt is írt hozzá. Az ember elámul, hogy volt ideje és energiája emellett még tudományos irodalmi munkásságra is. Pedig volt. Csak néhány a nagyobbak közül: *Görög művészet* (1954), *A görög kultúra aranykora* (társszerzőkkel, de a legszebb fejezetek vitathatatlanul az általa a művészetről írtak), 1968, majd átdolgozva és bővítve 1984, és újra átdolgozva *Görög művelődéstörténet* címmel, 2006. Szilágyi mindig „továbbírta” munkáit: állandóan olvasta az új szakirodalmat, és ha valamely munkája szempontjából fontos új eredményre akadt, megírt szövegét már ennek megfelelően alakította. A művelődéstörténet első kiadásához annak idején szöveggyűjtemények is járultak, így készült *A görög művészet világa* két kötete (1962), melyek (ezek is!) kitűnően példázzák, hogy az ókortudomány mint az írott és tárgy emlékek együttes vizsgálata Szilágyi számára nemcsak elmélet volt, az első kötet pedig műfajában is egyedülálló. Aki a *Pelasg ősök nyomában* című kötetét elkezd olvasni, először azt hiheti, hogy a magyar

művelődéstörténet egy érdekes fejezetével van dolga, de azután rá kell jönnie, Dél-Itália történetének legmodernebb, nemcsak a szakirodalmon, hanem autopszián is alapuló összefoglalását tartja kezében. Ő és az ő irányítása mellett munkatársai segítették méltó megismeréshez a Fehérváry–Pulszky gyűjteményt. A *Corpus Vasorum* sorozat számára a Szépművészeti Múzeum görög vázáiról szóló első kötet kéziratát a sorozatszerkesztők visszaküldték, mert Szilágyi az ismeretek és összefüggések olyan tárházát adta, hogy annak teljes közlése szétfeszítette volna a sorozat kereteit. (Gazdag tartalma miatt végül mégis az egész kéziratot közölték). És végül Szilágyi évtizedek munkájával készült életműve az etruszko-korinthusi vázafestészet teljes (igen, a világ múzeumainak raktáraiban lappangó cserepeket is figyelembe vevő) feldolgozása, a *Ceramica Etrusco-Corinzia figurata* (1992, 1998), melyben alkotásokat és kezeket évtizednyi pontossággal volt képes meghatározni, s mely mű így minden későbbi vázakutatás számára időrendi támpontot is jelenthet. Nem folytatom, pedig nem szóltam Szilágyi dolgozatairól és fordításokhoz írt fontos kísérő tanulmányairól, melyek nagyobb része tanulmányköteteiben (*Paradigmák*, 1982, *Szirénzene*, 2005, *A tenger fölött*, 2011) megjelent, nem szóltam a *Világirodalmi Lexikon* számára írt Ovidius-cikkről, mely bizonyítja, hogy egy lexikon-cikknek nem kell szükségképpen száraznak lennie: fűtheti a szinte lírai együttérzés mellett, hogy minden szükséges ismeretet és adatot közöl, nem szóltam a *Voces paginarum* kötetről (2008), a XX. századi magyar ókortudomány ezen antológiájáról, nem szóltam Szilágyi műfordításairól, Seneca szatírájának egy éjszaka alatt elkészült fordításáról, a thukydidesi Halotti beszéd utolérhetetlen magyarul való újra alkotásáról, de nem tehetem, hogy ne szóljak Szilágyiról a tanárról.

Nem volt soha katedrája. Az ő tanszéke a múzeumi szobája volt. Ott nevelt utódokat, múzeumiakat és múzeumon kívülieket. Tanította, hogy sem az írott szövegeket a tárgyi emlékek nélkül, sem ezeket amazok nélkül nem lehet igazán megérteni. Vetése kezd már beérni. Közölt ismereteket, mutatott utakat, ápolt lelkeket, szellemeket. Aki hozzá bement, gazdagabban jött ki, mint ahogy bement. Még akkor is, amikor már nem a múzeumi szobájában ült, hanem a kórházi ágyán feküdt. Amit Kerényi mondott Miltonról, amit Szilágyi idézett Kerényire vonatkoztatva, azt mi most órá magára mondjuk: „Aki hallgatni kezdte, oly nehéz annak megválni tőle, s aki dicsérni kezdte, elhallgatni.”

FERENCZI ATTILA

BESZÁMOLÓ AZ ÓKORTUDOMÁNYI TÁRSASÁG 2015–2016. ÉVI TEVÉKENYSÉGÉRŐL

Amikor a főtítkári beszámoló áttekinti a most záruló akadémiai év legfontosabb eseményeit társaságunk életében, kivételesen a halálozás szomorú katalógusával kell kezdenie. A 2015–2016-os akadémiai évben társaságunk elveszítette egykori alapító tagját, volt főtítkárát, felolvasóüléseinek egyik elmaradhatatlan látogatóját, Szilágyi János Györgyöt. Generációk élményét határozták meg az Ókortudományi Társaság felolvasóüléseiről a mindig az első sorban ülő és feszülten figyelő Szilágyi János György hozzászólásai. Ezek a hozzászólások rendszerint arra figyelmeztették az előadót és a hallgatóságot, hogy az ókortudománynak hatalmas téje van a modern kor embere számára, és ennek megfelelően kell közeledni hozzá, hiszen ez a tét nem kisebb, mint az önmegismerés. Gyakran nagy nehézség árán is megszervezte, hogy eljöhessen az Ókortudományi Társaság üléseire, amikor mozgásában már korlátozta a betegség. Jól mutatja, milyen fontos szerepet töltött be a Társaság Szilágyi János György életében, hogy temetésén az egyik beszédet a család kérésére Ritoók Zsigmond éppen társaságunk nevében mondta el.

Társaságunk fennállásának 58. évében működésünket a hagyományos keretek fenntartása és erőnk szerinti hasznos kitöltése határozta meg. Minden hónap harmadik péntekén, pontban öt órakor elkezdődtek felolvasóüléseink. Szokás szerint idén is tizenöt előadást hallgathattunk meg. Az előadások szervezésénél arra törekedtünk, hogy az ókortudomány részterületei és különböző alkotói csoportjai egyformán megjelenhessenek. Elhangzott előadás az ókori filozófiáról (Bodnár István: *Bizonyítások és teleologikus magyarázatok*, Kendeff Gábor: *A keresztény Cicero és a pogány Lactantius*), művészettörténetről, régészetről (Bartus Dávid és Borhy László: *A brigetioi pincesor. Római kori pincék feltárása*, Lakatos Szilvia: *Az etruszko-korinthusi kerámia kontextusa Etruriában a Kr. e. 630 és 550 közötti években*), az ókori Keletről (Irsay-Nagy Balázs: *KV 42: egy név nélküli királysír a Királyok Völgyében*, Vér Ádám és Esztári Réka: *Írás a falon. Dániel 5,25 a mezopotámiai ómen-irodalom tükrében*, Perczel István: *Arab-tengeri kereskedelem és a pre-modern oikumené. Esettanulmány arról, hogy a „civilizációk” sohasem léteztek*), és természetesen a görög-római történelemről (Kató Péter: *Ünnep és üzenet. Megfigyelések a rituálék kommunikációs funkciójáról a hellénisztikus világban*, Rung Ádám: *A római jellem filológiája*) és irodalomról (Kozák Dániel: *Saguntum mint civitas fidelissima*, Tamás Ábel: *Lucretiusi poétika Catullus 64. carmenében*, Adorjáni Zsolt: *Archaikus és hellénisztikus Xenophanés*, Karsai György: *Homéros humora*), illetve ennek az irodalomnak a tovább éléséről is hallgattunk előadásokat (Takács László: *Gausoald püspök sírfelirata*, Bolonyai Gábor: *Benedictus és szótára*). Ezúton szeretnénk ismét megköszönni az előadók munkáját.

A tavalyi szünet után idén ismét meghirdettük az ifjú kutatóknak kiírt pályázatunkat, a beérkezett három pályamű közül kettőt hallgathattunk meg a felolvasóülésen, Rung Ádámot és Kató Pétert. A díjat a hallgatóság szavazatai alapján Kató Péter nyerte el.

Vidéki tagozataink is aktívak voltak. Különösen szegedi tagozatunk munkája volt kiemelkedő ebben az akadémiai évben. Gratulálunk a szervezőknek!

Szegeden a következő előadások hangzottak el:

Nagyillés János: *Troiae duo fata – Hercules és Achilles találkozása Ovidius Naptárában*

Nagyillés János: *Médeiából Medea – Hogyan varázsolja rómaiává Valerius Flaccus Apollónios Rhodios Médeiját?*

Nagyillés János: *In vino sanitas – Borban az egészség*

Gellérfi Gergő: *Az igazat, csakis az igazat, a szintiszta igazat? – A valóságábrázolás problémája Iuvenalis szatíráiban*

Hamvas Endre: *A teremtés művének megismétlése. Alkímiai teremtés Zósimostól Michael Maierig*

Jászay Tamás: *Phaidra-fázisok (Tasnádi István Phaidra-drámáiról)*

Tar Ibolya: *Előjelek és próféciák Vergilius eklogáiban*

Pataki Elvira: *A jósdá titkától Percy Jacksonig: antikizáló trendek a kortárs gyermekkönyvpiacon*

Nádasdy Ádám: *Indogermán nyelvtörténet*

Takács László: *Magyar szentek himnuszai az Officium Rákócziánumban*

Székely Melinda: *Újabb eredmények Róma távoli keleti kereskedelmében*

Bara Péter: *Chalkédóni Leó mint virtutis cultor*

Kasza Péter: *Leváltár az irodalomtörténet szolgálatában, avagy Tranquillus Andronicus 1541-es török-ellenes beszédének két élete*

Tar Ibolya: *Héra arcai*

Meinolf Vielberg (Friedrich-Schiller-Universität Jena): *Philosophie und Religion in Ciceros Schrift De divinatione*

Meinolf Vielberg (Friedrich-Schiller-Universität Jena): *Wahrheit ohne Methode? Ciceros Argumentationsweise in De natura deorum und De fato*

Czerovszki Mariann: *A solymászatról – hexameterekben*

Gellérfi Gergő: *Egy epikus rombuszhal – Iuvenalis 4. szatírájának célpontja(i)*

Gesztesi Enikő: *Lehetőségek, kihívások és problémák a latintanítás módszertanában – egy könyv a latintanításról*

Takács Levente: *Egy római arisztokrata gazdasági megfontolásai*

Gesztelyi Tamás: *Kép és mítosz – példák a görög és a római művészetből*

Darab Ágnes: *A Marsyas-mítosz alakváltozatai a magyar irodalomban*

Egedi-Kovács Emese: *Az Iviron No. 463 jelzetű, kétnyelvű (görög-ófrancia) bizánci kódex*

Nagyillés János: *A Szezelem művészete vagy Szezelemtan – egy készülő prózafordítás margójára*

Illés Imre Áron: *Ki vagy, fiam? Brutus? – A személyazonosság igazolása a rómaiaknál.*

Pécsett elhangzott előadások:

Kalla Gábor: *Új régészeti kutatások Iraki Kurdisztánban*

Bélyácz Katalin: *A salamisi tropaion*

Esztári Réka: *Írás a falon: Dániel 5, 25 a mezopotámiai ómen-irodalom tükrében*

Lindner Gyula: *A kétarcú Plutarchos – Megjegyzések a politeizmus működéséhez*

Debrecenben adtak elő:

Gesztelyi Tamás: *Császárkori szarkofágok gondolatvilága*

Pásztori-Kupán István: *Teológia és filozófia párbeszéde Theodorétosnál*

Piliscsabai tagozatunkban:

Bardo Gauly (Katholische Universität, Eichstätt): *Seneca: Von Philologie zu Philosophie*

Filip Doroszewski (Cardinal Stefan Wyszyński University in Warsaw): *From Tammuz to Dionysus.*

Hívtuk tagjainkat az év rendkívüli előadásaira, melyeket külföldi vendégeink tartottak, Michèle Lowrie, a Chicago University professzora a társadalmi biztonság római fikciójáról beszélt (*Security – A Roman Metaphor*), Herwig Maehler pedig a görög vázafestészet és kardalköltészet viszonyáról (*How did Attic vase painters in the 6th and 5th century deal with choral poetry?*).

Külön meg kell említenünk mint a magyar ókortudomány jelentős idei rendezvényét, a 12. Magyar Ókortudományi Konferenciát, amelyet május 26. és 28. között rendezett a Debreceni Egyetem. Itt 10 szekcióban közel 100 előadás hangzott el, és a programot poszterbemutatók, illetve a Déri Múzeum alkalomra készített kiállítása egészítik ki.

2015-ben Parlagi Gáspár munkájának köszönhetően megújult társaságunk honlapja, amely nemcsak korszerűbb lett, de kibővült az előző évi közgyűlésen létrehozott latintanári munkacsoport felületével is. Ezúton is szeretnénk biztatni a munkacsoport résztvevőit, hogy a középiskolai latintanítással kapcsolatos szövegeket, anyagokat juttassanak el társaságunk titkárához. A latintanári munkacsoport tagjai kétszer találkoznak ebben az akadémiai évben, november 13-án az új latintanári kézikönyvet mutatták be, és vitatták meg a résztvevőkkel. A június eleji találkozó témája a tanulmányi versenyek.

Mielőtt ismertetnénk az idei év díjazottjait, tájékoztatjuk a tagtársakat, hogy az Ábel Jenő Éremből nem volt több példány a társaság birtokában, és a vezetőség úgy döntött, hogy új érmet rendel Tóth Dávid szobrásztól.

Ábel Jenő-érem: Thomas Köves-Zulauf

Thomas Köves-Zulauf, a marburgi egyetem *professor emeritusa* 1923-ban született a Tolna megyei Kálazónban. A budapesti Mátyás király Gimnázium elvégzése után a Pázmány Péter Egyetemen tanult ókortörténetet és klasszika-archeológiát. Pályáját az Eötvös Collegium oktatójaként kezdte mint Alföldi András egyik legjobb magyar tanítványa. A későbbiekben azonban a marburgi egyetemen maga bizonyult iskolatörtnemtőnek. A marburgi egyetemen habilitált, itt lett docens, majd 1971-től nyilvános és rendes professzor, aki két alkalommal is a Bölcsészettudományi, illetve az Ókortudományi Kar dékánja lett. Thomas Köves-Zulauf maradandó érdemeket szerzett a klasszika-filológia területén, különösképpen a római vallástörténet kutatásában, de jelentősek érdemei Plinius Maior tudománytörténeti jelentőségének tisztázásában is. Legfontosabb német nyelvű könyvei az 1972-ben megjelent *Reden und Schweigen*, illetve az 1990-es *Römische Geburtsriten*. Thomas Köves-Zulauf az 1990-es évek óta tevékenyen szerepet vállalt a magyar ókortudomány életében is. Különösen szoros kapcsolatok fűzik a Debreceni Egyetemhez, amelynek 2006 óta díszdoktora is. Állandóan visszatérő előadója a magyarországi konferenciáknak, szerzője a magyar ókortudományi kiadványoknak. Ő a szerzője a római vallástörténetről magyar nyelven megjelent legfontosabb könyvnek. A *Bevezetés a római vallás és monda történetébe* 1995-ben jelent meg, azóta kötelező olvasmány a magyarországi egyetemeken ókortanuló diákoknak. Jelenleg is megjelenés előtt áll egy hosszabb, magyar nyelven írott tanulmánya az *Ókor* folyóiratnál. A magyar ókortudomány sokat köszönhet dr. Thomas Köves-Zulaufnak, ezt szeretné elismerni most az Ábel Jenő-érem odaítélésével.

Marót Károly-díj: Nagy Árpád Miklós

Az Ókortudományi Társaság az idei Marót Károly-díjat Nagy Árpád Miklósnak, a Szépművészeti Múzeum Antik Gyűjteménye vezetőjének ítéli oda a *Classica Hungarica – A Szépművészeti Múzeum Antik Gyűjteményének első évszázada* című könyvéért. A Szépművészeti Múzeum Antik Gyűjteménye Magyarország egyetlen átfogó ókori klasszikus művészeti közgyűjteménye, a gyűjtés, kutatás és közvetítés története tehát jól mutatja, mikor mit jelentett a magyar kultúrában Európa egyik közös hagyományának ápolása. Nagy Árpád Miklós könyve Szilágyi János Györgynek 1956-ban, a Szépművészeti Múzeum önálló létének 50. évfordulóját ünneplő kötetben megjelent tanulmányát folytatja, és egészíti ki az új források bevonásával monografikus formában. Mivel Magyarországon az antik művészet mindig is „kevesek mániája” volt – idézet a könyvből –: kevesen gyűjtötték, még kevesebben kutatták, ezért a gyűjtemény történetét a szokásosnál jobban határozzák meg azok, akikre e tárgyak gondozását bízták. Nagy Árpád Miklósnak sikerül úgy elbeszélnie ezeknek az egyéni teljesítményeknek a teljes magyarországi ókortudomány számára fontos tanulságokkal szolgáló történetét, hogy közben megvalósítja a maga által vallott és kötetében idézett nietzschei alapelvet: „*A filológusnak, ha vétlenségét bizonyítani akarja, három dolgot kell ismernie, az ókort, a jelenkort és önmagát. Bűnössége abban van, hogy vagy az ókort, vagy a jelenkort, vagy saját magát nem ismeri.*” Ebben az értelemben kívánja Nagy Árpád Miklós vétlenségét tanúsítani az Ókortudományi Társaság az idei Marót Károly-díj odaítélésével.

Révay József-díj: Adorjáni Zsolt

A pályáját idestova egy évtizede kezdő díjazott recenziós tevékenysége igen szorosan kapcsolódik eddigi fő kutatási területéhez. A szem és a tekintet pindarosí motívumát tárgyaló német nyelvű monográfiájával, majd a 6. Olimpiai ódához írott kommentárjával Adorjáni Zsolt a görög kardalköltészet nemzetközileg jegyzett kutatójává vált. Az archaikus lírával kapcsolatban napvilágot látó szakmunkákról írott bírálatait a tárgykör rendkívül alapos, minden részterületre (olvasati, metrikai, kultúrtörténeti) kiterjedő ismeretén túl számos egyéb jeles tulajdonság jellemzi. Adorjáni mind saját munkáiban, mind recenzióiban a szövegközpontú és szövegtisztelő filológiai hagyomány követőjének, a Borzsák István-i örökség méltó letéteményesének mutatkozik. Kutatói ideáját legvilágosabban az *Antik Tanulmányok* 2010-es évfolyamában megjelent két kritikájában fogalmazza meg, a cambridge-i *Companion*-sorozat görög lírához írott kötete, valamint Glenn Pattern Pindaros metaforáit a posztstrukturalista irodalomelmélet jegyében újraértelmező monográfiája kapcsán. Bírálatában hangsúlyosan hívja fel a figyelmet a könnyen öncélúvá váló, az antik *corpusra* némelykor csupán ráerőltetett, emiatt kevésbé termékeny irodalomelméleti alapvetés kizárólagosságával szemben a szövegvalóságból kiinduló, hagyományos történeti-irodalmi megközelítés létjogosultságára. Mindez azonban nem jelent részéről a modernitás kultúrájától való teljes elzárkózást.

Kerényi Grácia-díj: Pálfalvi Lajos

Pálfalvi Lajos 1959-ben született Pécsen. Az ELTE BTK-n tanult magyar–lengyel–orosz szakon (1979–1984). Az egyetem elvégzése után a Magyar Tudományos Akadémia Könyvtárában dolgozott (1984–1999), de emellett óraadóként lengyel irodalomtörténetet tanított az ELTE BTK Lengyel Tanszékén. 1999 szeptembere óta Piliscsabán, a PPKE BTK Lengyel Tanszékén tanít. A Lengyel Tanszék vezetője (2000–) és a Közép-Európa Intézet igazgatója (2014–). A nyolcvanas évek közepe óta foglalkozik lengyel irodalomtörténettel és műfordítással. 2014-ben és 2015-ben összesen hat könyvet fordított magyarra és jelentetett meg. A Kerényi Grácia-díjat Krzysztof Varga: *Mangalicacsárdás* (Európa Könyvkiadó, Budapest 2015) fordítása miatt ítélte oda az Ókortudományi Társaság. Pálfalvi Lajos 2000-ben megkapta a Lengyel Köztársaság lovagkeresztjét, 2003-ban az Európa Könyvkiadó Wessely László műfordítói díját, 2005-ben a Szolidaritás-érmét, 2006-ban a Lengyel Köztársaság tisztí keresztjét, 2014-ben József Attila díjat kapott.

Faludi Szilárd-díj: Páljai Remig

A kiemelkedő teljesítményt nyújtó középiskolai latintanárok munkájának elismerésére alapított Faludi Szilárd-díjat az Ókortudományi Társaság ebben az évben a Váci Piarista Gimnázium latin–történelem szakos tanárának, Páljai Remignek ítélte oda. Páljai Remig 1999 óta a Váci Piarista Gimnázium latin–történelem szakos tanára. Latin nyelvi versenyeken diákjai számos helyezést és dicséretet értek el az utóbbi években, legyen szó akár az Ábel Jenő országos latinversenyről vagy az OKTV-ről. A nemzetközi latin diákolimpiának számító olaszországi Arpinóban megrendezett Cicero-versenyre 4 tanítványa jutott ki eddig, akik közül, Gloviczki Ráhel idén a rendkívül előkelő 10. helyezést érte el. Talán még ennél is fontosabb azonban, hogy Páljai Remig volt diákjai közül számosan választották a klasszika-filológia- vagy latintanári szakot hazánk egyetemén, és lettek maguk is a szakma művelőivé, oktatóivá, így biztosítván a magyar Ókortudomány utánpótlását. E díj odaítélésekor Társaságunk Páljai Remig eredményes oktatói és tehetséggondozói tevékenységét díjazva egyben elismerését és reményét fejezi ki a Váci Piarista Gimnázium felé is, hogy oktatási programjában a latin nyelv tanításának továbbra is méltó helyet és megfelelő körülményeket biztosít.

KOPECZKY RITA – KRUPP JÓZSEF – SIMON LAJOS ZOLTÁN

BESZÁMOLÓ A 2015–2016. TANÉVI ÁBEL JENŐ ORSZÁGOS LATIN TANULMÁNYI VERSENYRŐL

Az Ókortudományi Társaság – az Emberi Erőforrások Minisztériuma támogatásával – a 2015/2016-os tanévben is megrendezte, immár 52. alkalommal, Ábel Jenőről elnevezett országos latin tanulmányi versenyt. A Minisztérium versenyünket a Nemzeti Tehetség Program keretében, az Emberi Erőforrás Támogatás-kezelőn keresztül, az NTP-TV-15-0010 sz. pályázat révén támogatta.

Ezen a helyen szeretnénk megemlékezni róla, hogy a latin diákolimpiának számító Arpinói Nemzetközi Cicero-versenyen a magyar csapat tagjaként Gloviczki Ráhel, a váci Piarista Gimnázium tanulója, Pálfi Remig tanítványa tizedik helyezést ért el. A versenyzőnek és felkészítő tanárának szívből gratulálunk.¹ (A versennyel kapcsolatos további információk az abeljeno.elte.hu/arpino oldalon találhatóak.)

Az Ábel Jenő Országos Latin Tanulmányi Verseny 2016. február 5-i első, iskolai fordulóján 34 vidéki és 16 budapesti, azaz összesen 50 iskola 525 diákja versenyzett: 263-an a *minores* (Budapestről 132, vidékről 131) és 262-en a *maiores* (Budapestről 150, vidékről 112) kategóriában. A *maiores* kategória tételének címe „Aki már gyerekként is a közügyeknek élt”, a *minores*é pedig „Szarvas és farkas” volt. Az iskolákból 211 dolgozatot küldtek be, ebből 98-at a *maiores* (Budapestről 59, vidékről 39), 113-at a *minores* (Budapestről 62, vidékről 51) kategóriában. A döntő fordulóra 40 (25 vidéki és 15 budapesti) iskolából hívtunk be összesen 203 főt, a *maiores* kategóriában 98 (Budapestről 59, vidékről 39), a *minores* kategóriában 105 főt (Budapestről 56, vidékről 49), akik közül a megjelent 92 *maior*, 93 *minor* versenyző április 16-án az ELTE BTK-n mérhette össze tudását. A *maiores* kategória tételének címe „Caesar elhatározza, hogy átkel Britanniába”, a *minores*é pedig „Egy csepp humor” volt. A két forduló tételei honlapunkon, a <http://abeljeno.elte.hu/> címen megtalálhatóak.

A következőkben bemutatjuk a versenyünkön elkövetett jellegzetes fordítási hibákat, általánosabb körű nehézségeket, a döntő fordulóra koncentrálna, hiszen az első forduló tételeinek buktatóit a tanár kollégák versenyzőik dolgozatait javítva már megismerhették.

A *maiores* kategória döntőjén föltűnően kevés hibátlan fordítás született, jóllehet Caesar a legkönnyebb auctorok közé tartozik, a *Bellum Gallicum*-ból vett, eleve könnyű szemelvényt jelentős mértékben leegyszerűsítettük, és igen bőséges jegyzetapparátussal láttuk el. Elgondolkodásra késztető tünet, hogy évek óta növekszik azon *lapsusok* száma, amelyeket a versenyzők pusztá figyelmenlenségből követnek el. Még a szöveget jól megértő, magas helyezést elérő versenyzők fordításában is szép számmal fordultak elő olyan, csakis figyelmenlenséggel magyarázható hibák, amelyek miatt pontokat kellett levonnunk. Nemcsak a szó-tárazásban való gyakorlatlanságról van szó, hanem sok esetben a szavak félreolvasásáról is. Jellemző példa az *exigua parte aestatis relicta* következő fordítása: „kicsiny hazáját a nyárnak hátrahagyva”. Itt a fordító a *parte* ablatívust félreolvasva nyilván az *exigua patria* jelzős szerkezetet látta bele az igeneves szerkezetbe, az *aestatis* genitívusi alakot pedig *plur. dativus*-nak értelmezte. Míg tehát az *ablativus absolutus* valószínűleg fölismerte, az olvasási nehézségek és az alaktani ismeretek hiányosságai miatt nem sikerült a fordítás. És ez nem elszigetelt eset: volt, akinek nem okozott gondot sem a megengedő mellékmondat, sem a benne található gerundívumos szerkezet fölismerése és lefordítása, a mondat mégis értelmetlen lett: *quamvis tempus anni ad bellum gerendum deficeret*: „noha az évszak derűssé tette a hadviseléshez”. Rávilágítanak ezek a példák egy másik, szintén egyre gyakrabban megmutakozó jelenségre is: a versenyzőknek sokszor egyáltalán nem tűnik föl, hogy a figyelmenlenség olvasatra és/vagy szótárazásra hagyatkozva lefordított mondat értelmetlen, nem illik bele a szöveg egészébe. Jól mutatja ezt az *exigua parte aestatis relicta* szerkezet egy másik, még meglepőbb

¹ A magyar csapat kiutazását az NTP-NTV-P-15-0046 sz. „Tehetőséges tanulók részvétele az Arpinói Nemzetközi Cicero-versenyen” c. pályázat tette lehetővé.

fordítása: „Caesart hátrahagyta a kicsiny part (!) hősege”. Hasonlóképpen: *genus hominum perspexisset*: „és látta volna az emberek térdeit”, *tempus anni ad bellum gerendum deficeret*: „az évszaknak hadviselés céljából vége lett”, *ad maiorem navium multitudinem idonei portus*: „az ősök hajósokaságának alkalmas kikötő”. Itt a fordító egyrészt nem figyelt arra, hogy a *maiorem* nem lehet *plur. genitivus*, másrészt a *maiores* általa ismert és valóban gyakori értelmét (‘ősök’) a szövegösszefüggést teljesen figyelmen kívül hagyva alkalmazta. Igen gyakori a legegyszerűbb esetek föl nem ismerése: *genus hominum perspexisset*: „a nép emberei tisztán látják”, *itaque vocatis ad se undique mercatoribus*: „ennélfogva hívjátok magatokat mindenfelől kereskedőknek”, ahol a *vocatis* alakot a fordító *imperativus*-nak vélte. Végezetül ki kell emelnünk, hogy egyre nagyobb a legelemibb nyelvtani ismeretek és fordítási gyakorlat híján pusztá találgatásokban kimerülő fordítások száma: *exigua parte aetatis relicta*: „habár ez a hely jelentéktelen”, *quamvis tempus anni ad bellum gerendum deficeret*: „bármily évszakban a hadsereget szállítója cserben hagyta”, *ad maiorem navium multitudinem idonei portus*: „ügyes hajósok sokaságának tudott szerezni menedékhelyet”, *itaque vocatis ad se undique mercatoribus*: „így kiáltott, de bárholnan kereskedelmi hajók”.

Összegzésül elmondhatjuk, hogy a fordítandó szöveg nehézségi foka, a magyarázó jegyzetek bősége és részletessége kevésbé befolyásolja a végeredményt: a jól fölkészült versenyzők nehezebb szövegekkel is könnyedén és sikeresen megbirkóznak, de legyen a szöveg bármily könnyű, a versenyzők egyre jelentősebb hányada leküzdhetetlen nehézségekkel kénytelen szembesülni.

A *minores* kategória dolgozataiban az eddig tapasztaltnál jóval gazdagabb volt a hibatermés, és kevesebb a megbízható szövegértésről tanúszkodó dolgozat. A versenyzők ezúttal nem kaptak semmiféle segítséget a tulajdonnevekre vonatkozóan, és ennek sajnos meg is lett az eredménye. A szöveg római főhőse esetében igen gyakran előfordult a *praenomen* lefordítása, de egyeseknek problémát jelentett a *nomen* és a *cognomen* is (így lett Q. Marcius Philippusból „Ötödik Marcus Philipposz”). Perseus neve szintén nem kerülhette el a sorsát: akadt, aki népnévként értelmezve a perzsákra vonatkoztatta, másoknak nem sikerült visszafejteni a nominativusi alakot („Perseoval”), de még az is előfordult, hogy a Harry Potter-ciklus Piton professzorát idéző „Perselus” alakban került a magyar szövegbe.

A káosz már az első mondatnál kitört: csak kevesen értették meg, ki kicsoda és mit akar. Marcius a legváltozatosabb szerepeket kapta a légionáriustól az alvezéren keresztül a macedón királyig, ami mögött nagyrészt a *legatio* félreolvasása és -szótárazása keresendő. A *de rebus publicis* kifejezés szintén kemény diónak bizonyult: a versenyzők általában a szövegbelinél konkrétabb jelentést próbáltak keresni-tippelni („a felkelő népről”, „az országos felkelésről”, „az állami tulajdonokról”, „az állami adók visszavonásáról”), nem ritkán azért, mert problémájuk támadt a *rebus* alak azonosításával. Az első mondat utolsó tagmondatának (*qui iam diu contra Romanos bellum gerebat*) legváltozatosabb fordításai („aki ellen a római nép már régóta hadat viselt”, „aki még sokáig viselte a rómaiak háborúját”, „aki már éjjel-nappal a rómaiak ellen háborút tanúsított”, „háborút hordott a rómaiak ellen”) arra mutatnak, hogy sokan az esetvégződésekkel mit sem törődve, az úgy-ahogy felismert tövek alapján igyekeztek megtippelni a jelentést, illetve néha még minimális magyarosságra sem törekedtek.

A következő mondatban leginkább a *turba* jelentett gondot, amelyet sokan igeként vagy melléknévként értelmeztek, de aki helyesen ismerte fel a szófajt, a megfelelő jelentés kiválasztásánál az is elcsúszhatott („a király az embereivel és a kíséretével gomolygott”, ill. „zavart okozott”, „a király és testőrei zavarba estek”, „a király egy barátjával és zavaró testőrével”). A *latus* melléknévhez tartozott ugyan rávezető lábjele, de néha még ez sem segített („egy nagyképű folyam”, „a folyó partjai”, „a lecsillapított folyónál”, „egy hosszadalmas folyó”, „a néparadat”). Hasonló félrecsúszásokra adott alkalmat két mondatnál később (*Romani honorem regiae maiestati tribuere et ad nos venire debent*) a *regiae*, amelyet a legtöbben nem kapcsoltak jelzőként a *maiestati* főnévhez, hanem a *regia* főnévből vezettek le – ez pedig a tövek jelentése alapján való tippelgetéssel párosulva meglehetősen kreatív megoldásokat eredményezett („a méltóságos római király udvarát nekünk kiosztani adósak, ha átjönnek”, „a római királyi család kitüntetésekét oszt, és mi adósok vagyunk”, „a római udvar tisztessége három hatalmi jogméltósággal tartozik, és nem jön senki”, „a rómaiak tisztelt, fenséges várát megadni és hozzánk jönni kötelesek”). A rómaiak szavai (*nos, legati populi principis terrarum, iure exspectamus, ut rex Macedonum ipse ad nos veniat*) hasonlóan kaotikus fordításokat eredményeztek: segítő jegyzet hiányában alig néhány versenyző találta el a *legati populi principis terrarum* jelentését, a *iure* pedig sokszor „eskü” jelen-

tésben került a szövegbe. Ahogy az előző mondatnál, úgy itt is jól kivehető egyes félrefordítások háttérében a római történelem alapvonalainak nemismerete (pl. „mi, a császár országából az alvezér emberei”).

A következőkben a poént felvezető *ioco regem movit* kifejezés is sok félreértésre adott okot („tréfából hatott a királyra”, „viccet mondott a királynak”, „tréfába rángatta a királyt”, „tréfásnak mérlegelte a királyt”, „tréfával mozgatta meg hadait”, „tréfásan megcsóválta a fejét”, „tréfa királyt teremtett”), és ezek után az sem meglepő, hogy számos versenyző Marcius vicces szavait is a ragozás figyelembevétele nélkül fordította („fiaim, gyertek atyátokhoz”, „apák és fiak, gyertek”, „atyám jön”, „fiam, a hazához fogsz jönni”, „jöjjön a fiú mellett az apja”, „fiú apától származik”). A zárómondatban elsősorban az *amnem traiceret* jelentett gondot, főleg a magyar nyelvérzék számára szokatlan vonzat miatt („a folyót átkelik”, „hogy a folyót áttörjék”, „a királyt... a folyón átdobták”, „a folyón átugrottak”).

Összességében elmondható, hogy a tétel a versenyzők zömének tudásszintjéhez képest túl nehéznek bizonyult, és csak jóval gazdagabb jegyzetesséssel lett volna emészthető (a tétel utolsó előtti mondatával, amely a jegyzet alapján jóformán latin nyelvtudás nélkül is lefordítható volt, szinte mindenki boldogult). Sok diák alapvető nyelvtani hiányosságokkal és minimális fordítási rutinnal látott neki a feladatnak. Az eredmény egyértelmű visszaesést jelez a korábbi évekhez képest.

A versenyen mindegyik, helyezést elért vagy kiemelt dicséretben részesülő tanuló az elismerő oklevél mellé könyvjutalmat is kapott, ily módon összesen 75 főt díjazhattunk. A könyvjutalmakat idén 13 kiadó nagylelkű felajánlása biztosította. A következő kiadóknak rójuk itt le hálás köszönetünket Versenyünk lelkes és rendszeres támogatásáért: a Tinta, a Balassi, az Akadémiai, a Szent István Társulat, a Kairosz, a L'Harmattan, a Gondolat, az Argumentum, a Holnap, az Atlantisz, a Scolar, a Lexika és a Kalligram kiadónak. Ezenkívül az Ókor című folyóirat szerkesztősége és kiadója, a Gondolat a két kategória első három helyezettjének és tanáruknak egyéves előfizetést ajánlott fel. Köszönetünket nyilvánítjuk Dörömbözi Jánosnak, aki magánszemélyként nyújtott könyvtámogatást az egykori Telosz Kiadó kiadványaiból.

Továbbá a Magyar Nemzeti Múzeum főigazgatója, Csorba László a két kategória első 20 helyezettjének egy-egy tiszteleti belépőjegyet ajánlott fel, amely egy diák és egy szülő ingyenes belépésére jogosít fel, és amelyet a díjazottak év végéig használhatnak fel.

Végezetül szeretnénk köszönetet mondani minden latintanárnak és versenyző diáknak áldozatos munkájukért, az iskolák igazgatóinak a latinoktatás támogatásáért, a verseny szervezőbizottságának a sikeres lebonyolításért. Versenyünk pénzügyeinek és pályázati teendőinek intézéséért továbbá köszönet jár Adamik Bélának és Kopeczky Ritának, az adminisztrációs feladatok lelkiismeretes ellátásáért és a honlap működtetéséért pedig Nemes Júliának.

Összegzőképpen megállapíthatjuk, hogy versenyünk több évtizedes hagyományaihoz méltó módon zajlott le, és remélhetőleg fontos szerepet tud betölteni a középiskolai latinoktatás fennmaradásában, amely egyedül képviseli az ókori kultúrát és nyelveket a középfokú oktatásban, és így döntő szerepet játszik a magyar ókortudomány utánpótlásának biztosításában.

Az Emberi Erőforrások Minisztériuma és az Ókortudományi Társaság

Ábel Jenő Latin Tanulmányi Versenyének végeredménye

2015/2016. tanév

Maiores kategória

I. helyezett	<i>Avramucz Tamás</i> , a kecskeméti Piarista Gimnázium növendéke, tanára: Acél Zsolt, igazgató: Nagy Attila Sch. P.
II. helyezett	<i>Tűz Boglárka</i> , a budapesti ELTE Apáczai Csere János Gyakorló Gimnázium növendéke, tanára: Jankovics László, igazgató: Munkácsy László
III. helyezett	<i>Nagy Angelina Zsófia</i> , a budapesti Madách Imre Gimnázium növendéke, tanára: Szűcsiné dr. Laczkó Eszter, igazgató: Mészáros Csaba

4. helyezett: *Szirmai Róbert*, a budapesti Eötvös József Gimnázium növendéke, tanára: Imre Flóra, igazgató: Moss László
5. helyezett: *Perosa Sandra*, a budapesti Veres Péter Gimnázium növendéke, tanára: Hőnich Orsolya, igazgató: Papp György
6. helyezett: *Szemán Réka*, a debreceni Svetits Katolikus Gimnázium növendéke, tanára: Géczy Erzsébet, igazgató: Bártfay Katalin
7. helyezett: *Boa Patrik*, a soproni Berzsenyi Dániel Evangélikus Gimnázium növendéke, tanára: Jakabné Csizmazia Eszter, igazgató: Tölly Balázs
8. helyezett: *Thuránszky Barnabás*, a budapesti Budai Ciszterci Szent Imre Gimnázium növendéke, tanára: Kudari Enikő, igazgató: Barlay Bence
9. helyezett: *Simon Zsuzsanna*, a budapesti Budai Ciszterci Szent Imre Gimnázium növendéke, tanára: Kudari Enikő, igazgató: Barlay Bence
10. helyezett: *Máté Csaba*, a budapesti Piarista Gimnázium növendéke, tanára: Koós Levente, igazgató: Horváth Bálint
11. helyezett: *Szikora Luca*, a szentendrei Ferences Gimnázium növendéke, tanára: Zeke Szilárd, igazgató: P. Frész Timóteus
12. helyezett: *Szász Keve*, a váci Piarista Gimnázium növendéke, tanára: Pálfi Remig, igazgató: Futó Béla
13. helyezett: *Martinusz Róbert Márk*, a budapesti Fazekas Mihály Gyakorló Gimnázium növendéke, tanára: Péli Ágota, igazgató: Pásztor Attila
14. helyezett: *Bokor Anna*, a szentendrei Református Gimnázium növendéke, tanára: dr. Török Márta, igazgató: Földi János
15. helyezett: *Dorotovics Zsuzsanna*, a makói József Attila Gimnázium növendéke, tanára: Palotás György, igazgató: Rója István
16. helyezett: *Seress Iván*, a budapesti ELTE Apáczai Csere János Gyakorló Gimnázium növendéke, tanára: Jankovics László, igazgató: Munkácsy László
17. helyezett: *Strausz Kata*, a budapesti Eötvös József Gimnázium növendéke, tanára: Imre Flóra, igazgató: Moss László
18. helyezett: *Rákos Réka*, a debreceni Svetits Katolikus Gimnázium növendéke, tanára: Géczy Erzsébet, igazgató: Bártfay Katalin
19. helyezett: *Kubicsek Ferenc*, a soproni Szent Orsolya Római Katolikus Gimnázium növendéke, tanára: Sztrókay Adél, igazgató: dr. Kovács András
20. helyezett: *Csigó Ábel*, a soproni Berzsenyi Dániel Evangélikus Gimnázium növendéke, tanára: Jakabné Csizmazia Eszter, igazgató: Tölly Balázs

kiemelt dicséretben részesült

<i>Takács Boglárka</i>	a budapesti Fazekas Mihály Gyakorló Gimnázium növendéke, tanára: Péli Ágota
<i>Ficzere Márton</i>	a szigetszentmiklósi Batthyány Kázmér Gimnázium növendéke, tanára: Nagy Judit
<i>Müller Réka</i>	a budapesti Budai Ciszterci Szent Imre Gimnázium növendéke, tanára: Kudari Enikő
<i>Losonci Blanka</i>	a budapesti Balassi Bálint Nyolcévfolyamos Gimnázium növendéke, tanára: dr. Kiss Gáborné
<i>Jancovics Janka</i>	a budapesti Budapest Fasori Evangélikus Gimnázium növendéke, tanára: Tasnádi Zsuzsanna
<i>Kovordányi Anna</i>	a budapesti Eötvös József Gimnázium növendéke, tanára: Imre Flóra
<i>Pete Miklós</i>	a debreceni Svetits Katolikus Gimnázium növendéke, tanára: Géczy Erzsébet
<i>Balassa Máté Márk</i>	a pannonhalmi Bencés Gimnázium növendéke, tanára: Borján Elréd
<i>Balla Júlia</i>	a szigetszentmiklósi Batthyány Kázmér Gimnázium növendéke, tanára: Nagy Judit
<i>Somjai Eszter Maja</i>	a győri Kazinczy Ferenc Gimnázium növendéke, tanára: Schnur Mátyás
<i>Négyessy Eszter</i>	a budapesti Veres Péter Gimnázium növendéke, tanára: Hőnich Orsolya

<i>Kún Hanga</i>	a budapesti Veres Péter Gimnázium növendéke, tanára: Hőnich Orsolya
<i>Bölcskei Dalma</i>	a szigetszentmiklósi Batthyány Kázmér Gimnázium növendéke, tanára: Nagy Judit
<i>Mester Marcell</i>	a budapesti ELTE Apáczai Csere János Gyakorló Gimnázium növendéke, tanára: Jankovics László
<i>Szabó Boglárka Zsuzsa</i>	a szentendrei Református Gimnázium növendéke, tanára: dr. Török Márta

dicséretben részesült

<i>Fülöp Szófia</i>	a budapesti ELTE Apáczai Csere János Gyakorló Gimnázium növendéke, tanára: Jankovics László
<i>Katona Szibilla</i>	a hódmezővásárhelyi Bethlen Gábor Református Gimnázium növendéke, tanára: dr. Czeglédi Sándor
<i>Morvai Gábor</i>	a budapesti Piarista Gimnázium növendéke, tanára: Koós Levente
<i>Endrédy Balázs</i>	a budapesti Budai Ciszterci Szent Imre Gimnázium növendéke, tanára: Gáll Zsófia
<i>Egressy János</i>	a budapesti Piarista Gimnázium növendéke, tanára: Koós Levente
<i>Keresztény Csenge</i>	a szigetszentmiklósi Batthyány Kázmér Gimnázium növendéke, tanára: Nagy Judit
<i>Marton Dóra</i>	a szigetszentmiklósi Batthyány Kázmér Gimnázium növendéke, tanára: Nagy Judit
<i>Sólyomvári Júlia</i>	a budapesti Budai Ciszterci Szent Imre Gimnázium növendéke, tanára: Kudari Enikő
<i>Finta Ervin</i>	a budapesti Fazekas Mihály Gyakorló Gimnázium növendéke, tanára: Péli Ágota
<i>Tomcsányi Kinga</i>	a budapesti Fazekas Mihály Gyakorló Gimnázium növendéke, tanára: Péli Ágota
<i>Szabó Zalán</i>	a budapesti Budai Ciszterci Szent Imre Gimnázium növendéke, tanára: Kudari Enikő
<i>Pigler Donát</i>	a budapesti Piarista Gimnázium növendéke, tanára: Koós Levente
<i>Horváth Katica</i>	a budapesti Budai Ciszterci Szent Imre Gimnázium növendéke, tanára: Kudari Enikő
<i>Orbán Márta Emese</i>	a budapesti Budapest Fasori Evangélikus Gimnázium növendéke, tanára: Calligaris-Horváth Erika
<i>Nagy Boldizsár</i>	a budapesti Piarista Gimnázium növendéke, tanára: Koós Levente

Minores kategória

I. helyezett	<i>Oláh Anna Réka</i> , a Budapesti Egyetemi Katolikus Gimnázium növendéke, tanára: Gilyén Mátyás, igazgató: dr. Endrédi Józsefné
II. helyezett	<i>Szilágyi Margaréta</i> , a budapesti Patrona Hungariae Gimnázium növendéke, tanára: Fejérvári Csenge, igazgató: Rubovszky Rita
III. helyezett	<i>Hargittay Levente</i> , a budapesti Piarista Gimnázium növendéke, tanára: Koós Levente, igazgató: Horváth Bálint
4. helyezett:	<i>Szathury Márk</i> , a budapesti Piarista Gimnázium növendéke, tanára: Koós Levente, igazgató: Horváth Bálint
5. helyezett:	<i>Eyassu Sára</i> , a budapesti Budapest Fasori Evangélikus Gimnázium növendéke, tanára: Calligaris-Horváth Erika, igazgató: Hajdó Ákos
6. helyezett:	<i>Kovács Anna</i> , az egri Gárdonyi Géza Gimnázium növendéke, tanára: Feketéné Kovács Ildikó, igazgató: Varga B. János
7. helyezett:	<i>Vadler Emma</i> , a budapesti Veres Péter Gimnázium növendéke, tanára: Hőnich Orsolya, igazgató: Papp György
8. helyezett:	<i>Félegyházi Borbála</i> , a szentendrei Ferences Gimnázium növendéke, tanára: Zeke Szilárd, igazgató: P. Frész Timóteus

9. helyezett: *Káddár Barnabás*, a budapesti Piarista Gimnázium növendéke, tanára: Koós Levente, igazgató: Horváth Bálint
10. helyezett: *Csermely Réka*, a gödöllői Premontrei Szent Norbert Gimnázium növendéke, tanára: Ángyán Péter, igazgató: Takácsné Elek Borbála
11. helyezett: *Zuckermann Janka*, a budapesti Budapest Fasori Evangélikus Gimnázium növendéke, tanára: Calligaris-Horváth Erika, igazgató: Hajdó Ákos
12. helyezett: *Tüzes Johanna*, a budapesti Budapest Fasori Evangélikus Gimnázium növendéke, tanára: Calligaris-Horváth Erika, igazgató: Hajdó Ákos
13. helyezett: *Hepp Anna*, a budapesti Németh László Gimnázium növendéke, tanára: Bánfay Ágota, igazgató: Varga Attila
14. helyezett: *Blaskó Mira*, a budapesti Budapest Fasori Evangélikus Gimnázium növendéke, tanára: Tasnádi Zsuzsanna, igazgató: Hajdó Ákos
15. helyezett: *Szentgyörgyi Máté*, a szentendrei Református Gimnázium növendéke, tanára: Gergely Judit, igazgató: Földi János
16. helyezett: *Fábián Flóra*, a szigetszentmiklósi Batthyány Kázmér Gimnázium növendéke, tanára: Nagy Judit, igazgató: Kissné Hegedűs Éva
17. helyezett: *Tóth Imola Anna*, a budapesti Budai Ciszterci Szent Imre Gimnázium növendéke, tanára: Paksy Nóra, igazgató: Barlay Bence
18. helyezett: *Tornay-Csomor Viktória*, a budapesti Németh László Gimnázium növendéke, tanára: Bánfay Ágota, igazgató: Varga Attila
19. helyezett: *Laczó Brigitta*, a budapesti Patrona Hungariae Gimnázium növendéke, tanára: Fejérvári Csenge, igazgató: Rubovszky Rita
20. helyezett: *Módi Sára Orsolya*, a budapesti Németh László Gimnázium növendéke, tanára: Némethné Salamon Ágnes, igazgató: Varga Attila

kiemelt dicséretben részesült

- Jakab Flóra* a budapesti II. Rákóczi Ferenc Gimnázium növendéke, tanára: Kukucskáné Szalontai Erika
- Simó József* a budapesti Piarista Gimnázium növendéke, tanára: Koós Levente
- Samu Boglárka* a budapesti Patrona Hungariae Gimnázium növendéke, tanára: Fejérvári Csenge
- Tőkés Viola* a váci Piarista Gimnázium növendéke, tanára: Dekiszkó Csilla
- Rein Péter* a budapesti Piarista Gimnázium növendéke, tanára: Koós Levente
- Varga Virág Katalin* a budapesti Budapest Fasori Evangélikus Gimnázium növendéke, tanára: Calligaris-Horváth Erika
- Varga Réka Fruzsina* a budapesti Budai Ciszterci Szent Imre Gimnázium növendéke, tanára: Kudari Enikő
- Kenessei Zsombor* a soproni Berzsenyi Dániel Evangélikus Gimnázium növendéke, tanára: Jakabné Csizmazia Eszter
- Németh Dávid Dorián* a budapesti Németh László Gimnázium növendéke, tanára: Némethné Salamon Ágnes
- Kiss Blanka Zselyke* a budapesti Németh László Gimnázium növendéke, tanára: Böhm Eszter
- Csahók Mihály* a budapesti Németh László Gimnázium növendéke, tanára: Némethné Salamon Ágnes
- Falus Márton* a budapesti ELTE Apáczai Csere János Gyakorló Gimnázium növendéke, tanára: Jankovics László
- Porteleki-Helbich Rozina* a budapesti Budai Ciszterci Szent Imre Gimnázium növendéke, tanára: Paksy Nóra
- Bíró Áron* a budapesti Balassi Bálint Nyolcévfolyamos Gimnázium növendéke, tanára: Kaszab László

<i>Guller Zsófia</i>	a budapesti ELTE Apáczai Csere János Gyakorlógimnázium növendéke, tanára: Jankovics László
<i>Potoniec Zsófia</i>	a szigetszentmiklósi Batthyány Kázmér Gimnázium növendéke, tanára: Talabér Miklós
<i>Sólyomvári Katalin</i>	a budapesti Budai Ciszterci Szent Imre Gimnázium növendéke, tanára: Kudari Enikő
<i>Zimmer Csege</i>	a budapesti Budai Ciszterci Szent Imre Gimnázium növendéke, tanára: Paksy Nóra
<i>Horváth Boldizsár</i>	a soproni Berzsényi Dániel Evangélikus Gimnázium növendéke, tanára: Halmainé Cserhádi Eszter
<i>Holpár Anna</i>	a soproni Szent Orsolya Római Katolikus Gimnázium növendéke, tanára: Sztrókay Adél

dicséretben részesült

<i>Tóth Dorina Márta</i>	a soproni Berzsényi Dániel Evangélikus Gimnázium növendéke, tanára: Jakabné Csizmazia Eszter
<i>Folyi Bence</i>	a soproni Berzsényi Dániel Evangélikus Gimnázium növendéke, tanára: Jakabné Csizmazia Eszter
<i>Oravecz Kinga</i>	a budapesti Városmajori Gimnázium növendéke, tanára: Zaránd Kinga
<i>Holtner Dorina</i>	a gödöllői Premontrei Szent Norbert Gimnázium növendéke, tanára: Ángyán Péter
<i>Barát Noémi</i>	a budapesti ELTE Apáczai Csere János Gyakorlógimnázium növendéke, tanára: Jankovics László
<i>Szabó Angelika</i>	a hódmezővásárhelyi Bethlen Gábor Református Gimnázium növendéke, tanára: dr. Czeglédi Sándor
<i>Korosecz Lilla Katalin</i>	a pécsi Ciszterci Rend Nagy Lajos Gimnáziuma növendéke, tanára: László Levente
<i>Kalabay László</i>	a budapesti Budai Ciszterci Szent Imre Gimnázium növendéke, tanára: Kudari Enikő
<i>Réhm Zoltán</i>	a pécsi Ciszterci Rend Nagy Lajos Gimnáziuma növendéke, tanára: László Levente
<i>Majoros Péter Dániel</i>	a Budapesti Egyetemi Katolikus Gimnázium növendéke, tanára: Gilyén Mátvás
<i>Deák Zsigmond</i>	a budapesti Veres Péter Gimnázium növendéke, tanára: Hónich Orsolya
<i>Dorogi Márk</i>	a szigetszentmiklósi Batthyány Kázmér Gimnázium növendéke, tanára: Nagy Judit
<i>Nyull Fanni</i>	a budapesti II. Rákóczi Ferenc Gimnázium növendéke, tanára: Kukucsáné Szalontai Erika
<i>Papp Kinga</i>	a budapesti Budai Ciszterci Szent Imre Gimnázium növendéke, tanára: Paksy Nóra
<i>Kovács Bence Tamás</i>	a pécsi Ciszterci Rend Nagy Lajos Gimnáziuma növendéke, tanára: László Levente
<i>Dobos Marcell</i>	a Budapesti Egyetemi Katolikus Gimnázium növendéke, tanára: Gilyén Mátvás
<i>Farkas Levente Örs</i>	a budapesti Piarista Gimnázium növendéke, tanára: Koós Levente
<i>Végyári Domonkos Ferenc</i>	a budapesti Piarista Gimnázium növendéke, tanára: Koós Levente
<i>Juhász Johanna Hedvig</i>	a budapesti II. Rákóczi Ferenc Gimnázium növendéke, tanára: Kukucsáné Szalontai Erika
<i>Simándi Krisztina</i>	a székesfehérvári Ciszterci Szent István Gimnázium növendéke, tanára: Berta Annamária

JUHÁSZ ERIKA

BESZÁMOLÓ A 2016. ÉVI LEEDSI NEMZETKÖZI KÖZÉPKORÁSZ KONGRESSZUSRÓL*

A Leedsi Egyetem Középkortudományi Intézete (*Institute for Medieval Studies*) 2016. július 4. és 7. között rendezte meg a 23. Nemzetközi Középkorász Kongresszust (*International Medieval Congress*). A nagyszabású konferenciasorozat 1994-ben indult, és azóta minden év júliusában sort kerítenek a rendezvényre. A szervezők valamennyi évben új témakört jelölnek meg: első alkalommal Tours-i Szent Gergely emlékének tisztelegtek a konferenciával (Gergely halálának 1400. évfordulóján), idén pedig a *Food, Feast & Famine* témakörben vártak előadásokat. Korábban a város peremén elterülő Bodington Hall adott otthont a rendezvénynek, de 2013 óta a Leedsi Egyetem könnyebben megközelíthető, csúcstechnológiával felszerelt központi épületegyüttesébe várják az érdeklődőket. A mintegy 50 ország kutatóit vendégül látó seregszemle (több mint 2000 – idén 2300 – fő részvételével) mostanra Európa legnagyobb évenkénti összejövetelével nőtte ki magát a bölcsészstudományok körében. A rendezvény célja interdiszciplináris fórumot teremteni a világ minden tájáról érkező kutatók számára, akik elsősorban az európai középkort (a Kr. u. 300-tól 1500-ig tartó korszakot) kutatják.

Egyéni jelentkezésre is van lehetőség, de az utóbbi években elsősorban intézetek és tudományos projektek jeleztek részvételi szándékukat, hogy tematikus szekciók keretében mutathassák be legújabb eredményeiket. Az előadások angol nyelven hangzottak el.

A hat plenáris előadás és a kerekasztalok (minden este kilenc-tíz párhuzamos ülésszak) szorosan kapcsolódtak a konferencia témájához, és általában napjaink aktuális kérdései felől közelítettek a középkorhoz (olyan témákkal, mint például éhezés a harmadik világban és a középkorban, kulturális különbségek mint a háborúk okai, a kéziratok rohamos digitalizálásának várható következményei, a középkor megjelenése a médiában és a történeti hitelesség kérdése, vagy éppen a legújabb multimédiás projektek, mint a *Medieval Electronic Multimedia Organization* (rövidítve MEMO; <http://medievalelectronicmultimedia.org/>) bemutatása).

A Bizánci Birodalommal kapcsolatos előadások az idei kongresszuson háttérbe szorultak. Ennek oka, hogy 2016 augusztusában került sor az ötévente megrendezésre kerülő Nemzetközi Bizantinológiai Kongresszusra (<http://byz2016.rs/home/?lang=en>) Belgrádban, és a két nagyszabású rendezvényen való részvétel tetemes költségekkel terheli meg a kutatóközpontok költségvetését.

A „bizánci” témájú előadások közül három tudományos vállalkozás szekciói emelkedtek ki. A Birminghami Egyetem (*Centre for Byzantine, Ottoman & Modern Greek Studies*) bizantinológusai négy szekciót szerveztek *Global Byzantium: Transitional Relations, 500–1453* címmel. Leslie Brubaker kollégái és tanítványai az írott források és tárgyi emlékek alapján – döntő többségben művészettörténeti szempontból – vizsgálták a „Kelet” és „Nyugat” közötti kapcsolatokat. Leedsi bemutatkozásukkal egyszersmind a jövő márciusi, hasonló című bizantinológiai konferenciára szerették volna felhívni a figyelmet, mely egyben az ötvenedik *Spring Symposium of Byzantine Studies* lesz, s jelentőségét növeli, hogy az 1967-ben Birminghamben útjára indított rendezvénysorozat az évfordulón visszatér Nagy-Britannia első „vöröstéglás egyetemére”.

Szintén négy szekcióval képviseltette magát a Mihailo Popović irányítása alatt működő *Digitising Patterns of Power* elnevezésű vállalkozás. Az Osztrák Tudományos Akadémia keretében (*Institut für Mittelalterforschung*) 2015-ben bizantinológusok, középkortörténészek, geográfusok, kartográfusok és szoftverfejlesztők részvételével létrejött kutatócsoport a középkori írott források helyleírásaira, a természetes és épített környezet közötti kölcsönhatásra, a területek kihasználására és a hatalom új politikai, gazdasági és szociális struktúráinak megjelenésére fókuszál. A vizsgált írott forrásokat és a régészeti leleteket digitalizálják és adatbázisba

* A beszámoló az OTKA NN 104456 és az osztrák FwF P25485 pályázatok támogatásával készült.

rendezik, eredményeiket pedig interaktív térképeken tervezik megjeleníteni. A konferencián a kutatócsoport résztvevői és együttműködő partnereik, a Bécsi Egyetem (*Institut für Geographie und Regionalforschung*) és a brnoi Masaryk Egyetem munkatársai tizenkét esettanulmányban ismertették a kutatás lehetséges irányait, módszereiket és a vállalkozás informatikai hátterét.

A harmadik, Bizánchoz köthető tematikus egység a *Spiritual Nourishment: Late Antique and Early Medieval World Chronicles* cím alatt három szekciót fogott össze. A három szekcióban az Osztrák Tudományos Akadémia keretében működő *The Chronicon Paschale. Critical Edition and Enhanced Edition Method* pályázat, a Heidelbergi Tudományos Akadémia és a tübingeni Eberhard Karls Egyetem tizenkét évre tervezett *Historisch-philologischer Kommentar zur Chronik des Johannes Malalas* vállalkozása, illetve az Észak-Rajna-Vesztfáliai Tudományos és Művészeti Akadémia és a düsseldorfi Heinrich Heine Egyetem tizenöt évre tervezett *Kleine und fragmentarische Historiker der Spätantike* projektjének kutatói a bizánci világkrónikák sajátosságait és egymáshoz való viszonyukat vizsgálták.

A szoros értelemben vett tudományos eszmecseréket könnyed hangvétellű – de a középkorhoz mindvégig szorosan kapcsolódó – programok egészítették ki. A konferencia előtt Kelet-Anglia középkori várait lehetett megtekinteni egy ötnapos kirándulás keretében, vagy számos egynapos kiránduláson (Fountains Abbey, Skipton Castle, Markenfield Hall, Pontefract Castle, Kirkstall Abbey, Durham Cathedral, York) hangolódhattak a résztvevők a következő napok előadásaira.

Vasárnap középkori interaktív kiállítás megtekintésére nyílt lehetőség a Leeds City Museumban, a vállalkozó kedvűek pedig angolszász halotti urnákat készíthettek az egyetemen, kártholhattak vagy kipróbálhatták a fonókereket. Felemelő lelki élményt nyújtott Aquinói Szent Tamás himnuszainak tanulmányozása, melyeket középkori technikával el is énekeltek az egyetemi lelkészségen.

Esténként a Nemzetközi Középkori Filmfesztivál nyújtott kikapcsolódást, de egyéb kulturális rendezvények és fogadások is színezték a programot. Kedden este középkori lakomát rendeztek II. Richárd angol király (állítólagos) mesterszakácsának receptjei alapján; a *Bayreuth Medieval Drama Group* pedig Hartmann von Aue *Iwein* című középfelnémet regényéből készült multimédiás előadásával szórakoztatta a közönséget. A torontói *Poculi Ludique Societas* társulat szerda este egy XV. századi drámát (*Mankind*) vitt színre.

A konferencia alatt több mint harminc könyvkiadó árulta középkori témájú könyveit. Nagy népszerűségnek örvendett a középkori hagyományokkal rendelkező yorkshire-i sajtok kóstolója, a középkori vásárban pedig helyben készült édességek, kemencében sült lepények vagy éppen malacsült illata csalogatta az előadások megfáradt hallgatóságát.

A jövő évi kongresszus témája *Otherness*; a felhívás az alábbi linken olvasható: http://www.leeds.ac.uk/ims/imc/imc2017_call.html.